

Imprimat legal.

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 26

27

IUNIE

1926

În acest număr: Doamne, încotro? de *T. Arghezi*; Pe pustă, poezie de *A. Cotruș*; Dostoievski de *G. M. Ivanov*; Succesul meu literar de *Septimiu Popa*; Literare: *Ionel Teodoreanu* „La Medeleni”. *Hotarul nestatornic*, roman de *Al. Lascarov-Moldoveanu*; *Kolozsvár-Cluj de Corneliu Codarcea*; Dicționarul Academiei de *I. Chinezu*; Insemnări: Schimbare la față? Unificare, Școlile profesionale de fete, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ No. 15

Un exemplar 10 Lei

Țara Noastră

Doamne, încotro?

Din articolul precedent, cititorul binevoitor a putut înțelege credem, că în el făceam clerului conducător românesc imputarea necunoașterii de sine.

Intr'o epocă în care tot ce trăiește trebuie să dovedească un merit și o necesitate, Statul s'a lepădat, destul de târziu, negreșit, de sarcinile bisericești în beneficiul Sinodului, trecându-l, ca unui organism socotit valid și apt, facultatea de a vedea înlăuntrul propriului său ins, zelul de-a scruta legăturile Bisericii cu societatea românească, de-a-le administra și înmulți. Acest ansamblu de capacități s'a chemat autonomie și statul îl acordă Bisericii nu numai pentru a-și micșora poverile lui, succesiv abandonate diverselor comercializări instituite de guvernul trecut, dar și cu scopul, și mai practic, și mai înalt, de-a sili Biserica să se *actualizeze*. Statul i-a dăruit Sinodului altarele, școlile, mănăstirile și episcopiile, plus zestrea rămasă din timpuri și înzestrările legii agrare, plus un buget relativ considerabil — și-l cere Sinodului să le gospodărească și să învie spiritul care trebuie să le înflăcăreze, în armonie cu timpul.

Activitatea intelectuală a clerului nostru se mărginește în repetarea la infinit a citatelor, legate între ele cu o frazeologie banală încoloră și terminate cu o paranteză, în care se intercalează invariabilele Matei cap. 3, Ap. Pavel ep. către Corinteni, Ioan cap. 6, V. 12... Trimiteri peste trimiteri, autorități peste autorități, texte lângă texte, sentințe și psalmodii uzate, până la pierderea oricărui sens. Unde se găsește actualitatea gândirii și a interpretărilor în toate acestea?

În viața de toate zilele, căreia trebuie neapărat și (excluziv să i se adreseze Biserica, lucrurile se petrec fără intermediar, publicul este îndreptat să-și dea seama prin sineș de valoarea unei idei sau de calitatea unei cantități de marfă. Viața e permanent actuală și directă. Nici-unui negustor de ouă nu-i vine fantezia să-le vândă, argumentând

că ouăle i-au plăcut lui Matel: el sparge oul și-ți dovedește că e proaspăt și gustos prin conținutul lui.

Metoda citatelor cu îmbulzirea datelor, este avantajoasă atunci când personal nu ai cu ce să le înlocuiești, când personal nu ai substanța siguranței și când, atât pentru tine cât și pentru Dumnezeu tău, extragi o autoritate factice și primejduită, din certificatele și verificările altora, fie cei mai consfințiți. Spiritul religios nu aparține citatului brut și surselor încremenite; el este sau nu este al omului viu și al sensibilității mistice, care le-au parcurs, s'au adăpat cu ele și le-au lăsat de o parte.

Clerul nostru repetă cuvinte, capitole și mișcări și rituri, mulțumit că reproduce în vecii vecilor un tipic. Comparativ cu însuflețirea pe care Biserica trebuie, în mii de temperamente, de vocații și de sincerități, să o întretie vibrantă, tipicul teologic și cultural reprezintă partea cea mai brutală din credință, sensuală, materială. Clerul s'a baricadat în formă, care este într'adevăr cea mai ușoară și care închide tradiția; dar ceea ce interesează în tradiție nu este aspectul și materialitatea ei, ci durata, adică posibilitatea vie de-a trece acceptată prin nivelurile variate ale timpului curent.

Trebuie să constatăm că indiferența publicului pentru Biserică nu vine chiar din păcatele mai mari sau mai minuscule, de burtă-verde, ale clerului de sus și de jos. Poporul românesc a știut întotdeauna să fie tolerant și generos cu vicioșii din toată scara socială și nici nu a făcut un caz excesiv de virtuțile de cristal și chihlibar. Poporul nostru se bucură de aristocrația sufletească specială, de-a nu se arunca după detalii, ca șopârta după fânțari. Acest popor, înavuțit pentru evoluții culturale imense, are un miros delicat pentru fraudă morală și o ură înzescută de banal. El știe ce va găsi Duminică la Biserică; în cel mai bun caz, un preot propovăduitor, un repetitor din amvon de citate, la fel cu toate cele auzite, ajustate pe o gramatică poate corectă, dar sterpe, găunoase, întristate, din care fluxul credinței personale originale e absent.

Un lăcătuș poate să dregă o mie de lacăte stricate în o mie de feluri, probând o neîncetată originalitate în meșteșugul lui. Pentru ce clerul nostru își zdrăngăne măiestria pe un singur lacăt, pe care îl tot încule și descule la urechia decepționată a credincioșilor? Vai, Doamne! pentru că îi lipsește sentimentul de subțilitate și citate, pentru că florile lui și-au pierdut mireasma și sunt de hârtie, pentru că te îndoiește cu atât mai evident cu cât va striga mai puternic numele lui Dumnezeu și ajutorul sfințelor mistere; pentru că și în cei mai buni din cler, credința e o autosugestie, când nu este o totală și chinuitoare involuntară ipocrizie. Nimic nu știe minți mai variat și mai suprinzător ca sufletul bietului om.

Dela citatul mort până azi, omul a învins un întreg întuneric și a creat câteva științe, tot atât de frumoase ca Dumnezeu, care le inspiră, de studiu lung, de analiză, de abnegații și jertfe miraculoase. Biserica și clerul trebuie să se măsoare cu o lume influențată de-a

dreptul, prin zigzag sau fals de marile achiziții intelectuale și practice ale muncii de laborator și atelier. Noi, care știm cum se învață o atitudine și o manieră și în câte chipuri poate să fie patetic îndusă în eroare o minte, în căutarea unui strugure de certitudine, nu putem fi impresionati și câștigați decât de-o puternică și clară și adâncitoare credință. Timpul!

Timpul te suprimă cu atât mai brusc, te lichidează cu atât mai înviersunat, cu cât în autoritatea socială ai ocupat o suprafață goală mai întinsă.

Pentru a se concorda cu timpul, Bisericii i s'a dat autonomia și drept răspuns valabil de viață, Sinodul a fost cuprins de panica ignorantă a tăcerii. În mâinile lui onctuoase se găsește un aparat necunoscut și el nu-i atinge resorturile, de teamă să nu explodeze. Statul i-a cumpărat de Anul nou și i-a dăruit un glob închis, și Sinodul l-a trimis, călcând încet, la arhivă.

Sinodul se găsește supus la o încercare ce-i poate deveni funestă, dacă activitatea lui se va rezuma, ca și în trecut, la stricta consumare a bunului buget. Vorbim de un trecut apropiat, de ultimii vre-o 30 de ani.

De obicei, într'un timp atât de scurt nu se pot urmări concludent fazele ascendente sau descendente ale unui fenomen; pe-o masă de studiu atât de îngustă nu încapе amploarea unui eveniment. Omul în 30 de ani poate spori sau decădea, zămisliirile lui depășesc în schimb, observațiile unei singure generații și experiența devine opera succesiunilor de observatori.

Biserica noastră a făcut excepție dela regula înfloririi și veșterii instituțiilor colective. Regresele ei monumentale au putut fi urmărite în toate contrastele lor rapide, de o generație încă tânără. Calvarul lui Christ în suișul oblic și încetinat și linia Bisericii de purcedere lentă și dulce, paralelă cu calvarul, s'au prăbușit deodată, dintr'un punct dominant, într'o răpă lunecoasă. Pasagerul divin a făcut drumul înapoi aproape de 65 de ori mai repede decât îl urcase, ca în tobogan.

În vreme ce episcopatul era prezent la toate marile sărbători ale nației, spirituale, politice și vitejești; în vreme ce participă iconografic, în odăjdii, la bucuriile publice; în vreme ce mitra, cu boabele de porumb de smarald, crestate în aur masiv, a mitropolitului Grigore, era adusă și amintită în mijlocul liturghiei, de fruntea venerabilă a prelaților recenți, martore fiind steagurile domnești, inscripțiile pe piatră și metale și mai multe sute de mănăstiri și Biserici, clădite de voievozi și boeri — mănăstirile actuale se măcinau, cădeau în țărână, individualitatea episcopilor descreștea, clerul întreg își uita chemarea luptătoare. În 30 de ani, Biserica nu a mai corespuns în nici-o privință măsurilor sufletești ale credincioșilor, care se îmbrăcaseră cu zidurile ei zugrăvite, timp de mai multe veacuri fără să-i doară.

Ne-am stabilit în această variantă: popor fără Biserică și Bise-

rică fără popor. Toate străduințele de a se descoperi un singur contact actual între Biserică și lumea românească vor rămâne zadarnice; căci poporul nu e numai numărul restrâns de persoane oficiale sceptice, care asistă la un Te-Deum, iar Biserica nu e numai conclavul indiferent și împodobit pentru circumstanță, al prelaților. Clerul, ca identitate vizibilă există decorativ, pentru figurație, ca steagurile municipale, și accesoriu, pentru croitorii de odăjdii.

După un răgaz de 20 de ani, am făcut într-o Duminică de vară, un popas sfios într-o mănăstire, cunoscută nouă de aproape. Expresia ultimă caracteristică a istoriei și vieții religioase este mănăstirea.

În cuprinsul gardurilor de nuiele despletite, zăcea peisagiul scablos al unui nefericit pământ, semănat s'ar fi zis cu otrăvuri și stropit cu vitriol. Portarul, un călugăr paralizic, îmbrăcat în petece de saci, ni-a dat de păretele bolții cu turlă, cu ajutorul vizitatorilor din căruță, stinghia cu zăbrele, care oprea în grătarul ei de lemn intrarea cu un cârlig. Portarul părea sosit atunci din Dostoiewsky și din sala de disecții. Barba lui de câine sălbatec părea prigonită prin spini, prin bozii, gunoaie, surcele și scaefi. Călugărul era mut și vizibil neospătat.

Locul acestuia îl împlinise cu douăzeci de ani mai înainte un monah prezentabil, suficient de corect îmbrăcat și vioi. Ne aduceam aminte că în fierestruia aceluia înfloreau acum douăzeci de ani, câteva ghivece cu flori și își deslușiau culorile vărgate două ștergere țărănești albe, prinse despicat în geam, de-asupra plantelor grase, răzimate de-o scărifică întoarsă și constelate cu candeli de cercei.

O natură ca de mucava veche se instalase în mănăstire. Leandrii creșteau ca papura unui anotimp sfârșit. Caișii schițau niște fructe anemice și convenționale. Pretutindeni se strecura un miros de mucegaturi și de ciuperci. Am numărat îndreptându-ne din biserica poleită către chillile bolnave, treizeci de fantome cu zăbranicul camilavei lăbărțat pe scufii și umeri, nesigure în pas, titubând, ocolind pământul cu ajutorul unui băț imens, purtat pieziș. Toate aceste înfățișări scheletice cuprinse de veștminte negre găunoase, nu ar fi putut folosi decât modelul unui croch'u la un sfârșit de povestire fantastică închisută.

Statul a fost întotdeauna învinovățit că despuind mănăstirile de averi, le-a lăsat numai locașurile zldite și împrejmuirea lor de șesuri și heleșteae. Foarte puțin, este drept, însă de ajuns pentru o chinovie bine orânduită de gospodari. Stareții au fost însă aleși de episcopi cu anumite însărcinări, stareții și chiriarii lor au scos cele din urmă bunuri de mănăstiri, au lăsat călugării flămânzi, demoralizați și fără carte, iar prin autofagie, călugăria devorându-și toate rămășițele uitate, a căzut în starea de mizerie fiziologică pe care o constatăm.

Este de necrezut felul barbar și aziatic în care sunt administrate mănăstirile, după atâtea formule și chefuri câte eparhii și câte episcopate există. Nici o regulă, nici-o unitate. Episcopul se bucură în eparhia lui, față de mănăstirile lui, de puteri absolute asupra slugilor sale, călugărițe și călugări. Peste fiecare eparhie răsare și apune un astru

deosebit, care face ziua și noaptea după placul lui particular. Ajunge ca o eparhie să tolereze zece ani prezența unui episcop vicios la administrația ei, pentru ca viața religioasă a norodului să dispară și să provoace prin reacțiune firească desgustul de cler și pentru ca mănăstirile să degenezeze.

După interpretarea locală, autonomia întărește numai asemenea situații, fiecă episcop sordindu-se mai presus de lege și de Stat.

Sinodul nu a priceput sensul acestei autonomii, de vreme ce nu s'a grăbit să reorganize autoritatea și viața bisericească în interiorul ei. Sinodul tremură la ideea că ar fi silit să facă altceva decât să delibereze și să se salute în persoana membrilor lui. Dacă oarecari intenții s'ar vădi, totuș, la unii din membrii lui, în convorbiri particulare cu mireni și cu gazetarii, în lăuntru corpului, ele tac, generatorilor lipsindu-le autoritatea morală asupra colegilor rebeli sau sălbatici. Se cunoaște cazul proaspăt al unui episcop, care desonorează Biserica, judecat și condamnat de unanimitatea sinodului într'o chestiune de bun plac excesiv. Episcopul refuzând să se supuie hotărârii, sinodului îi lipsește sancțiunea, lipsindu-i autoritatea. Atrăgându-i-se atențiunea asupra smintelii pe care o săvârșește, Episcopul în cauză a răspuns cu amenințări, desigur atât de justificate de calitatea colegilor amenințați în cât Sinodul a tăcut, s'a imobilizat și a rămas imobil.

Cum ar fi trebuit să se traducă în concepțiile sfinților părinți din Sinod, autonomia?

În primul rând, o adunare de aproximativ 50 de personaje, care formează aristocrația Bisericii, lua cunoștință, într'o ședință solemnă, de binefacerea căpătată și redacta o interpretare activă și un statut al autonomiei, pentru informarea întregului cler și a norodului — și pentru a putea să fie controlat conform unui model. Pentru înțelesul Sinodului autonomia nu schimbă însă nimic și nu implică din partea lui nici-o activitate nouă, măcar de regruparea forțelor bisericești.

Este o chestiune elementară că autonomia generală trebuie să se afirme prin autonomia în limitele autonomiei mari, a categoriilor religioase și bisericești.

Pe de o parte, pseudo-autonomiile episcopale, anterioare legii, trebuiesc să resoarbă în autonomia Episcopatului, a Sinodului, disciplinat în jurul autorității sporite a Patriarhiei. Independența parțială a M'tropolitilor și apoi a Episcopilor, trebuiește contrasă în unica autonomie a Sinodului, care să se guverneze uniform, după un tipar consimțit de adunare. Episcopii să nu-și mai guverneze eparhiile după placul lor și fiecare episcop să facă parte din guvernarea tuturor episcopiilor laolaltă: devenind mai mică, autoritatea episcopului se lărgeste.

Autonomia Sinodului atrage după sine trei alte autonomii divizionare: autonomia clerului mirean, autonomia mănăstirilor și autonomia învățământului, seminarii și facultăți. Fiecare autonomie în ce privește eparhia, liberează categoria căreia i se adresează de regionalismul episcopal și adună sub o singură autoritate interesele de

acelaş soi, dându-le un statut special unic în cadrul statutului general. Aceste diverse autonomii vor fi de competenţa câte unei comisiuni de episcopi, în Sinod sau se vor administra fiecare, după importanţa lor, de câte un singur episcop general.

Fără să se schimbe deocamdată substanţa Sinodului, cu aceiaşi oameni, cu aceleaşi deprinderi, se schimbă numai decât activitatea categoriei. Şcolile preoţeşti regentate de un regulament unic, vor da rezultate armonice între ele. Mănăstirile, conduse de un singur episcop toate, nu vor mai rămâne izolate şi străine unele de altele ci influenţele şi bunurile circulând înăuntrul categoriei, buna stare va face loc imediat desorganizării de azi, călugării se vor simţi interesaţi la progresul disciplinei lor, vor înfiinţa şcoli, vor crea industrii şi, poate că seminariile vor deveni, cum ar fi de dorit pentru educaţia religioasă a viitorilor preoţi, mănăstireşti, ca şi facultăţile de teologie.

Clerul superior să nu scape din vedere esenţialul, că el este chemat, desigur, de Dumnezeu, însă chemat pentru ţară şi pentru locuitorii ei. O Biserică poate fi seculară, dar trebuie să fie utilă. Nu se poate închipui, fără dezastru, existenţa, în sânul unei naţii, a 15.000 de preoţi şi călugări incapabili să dea naţiei nimic, 15.000 de nuclee de inacţiune şi demoralizare, în aproape 9.000 de localităţi, sate şi oraşe, câte poartă ţara. Această armată a lui Hristos este obligată să fie în permanentă activitate obştească. Ea reprezintă credinţa bucuroasă, adică optimismul, poezia şi curajul naţional, aliatele necesare ale studiului, ale muncii şi ale întregului ritm economic. Niciodată în trecutul românesc obligaţiile clerului n'au fost mai mari decât acum şi niciodată sentimentul datoriei lui nu a fost mai uzat şi mai sterp. Timpul, care în ultimii 30 de ani a surpat clopotniţele Bisericii, s'a înăsprit considerabil după război şi el va înlătura cu brutalitate Biserica întreagă, dacă directorii ei nu-şi vor deschide ochii şi nu se vor pune cu îndârjire pe lucru.

Nu mai este de pierdut nici secunda, după ce zecile de ani au fost păpate ca nişte moşteniri boereşti, strânse cu trudă pentru nişte urmaşi fără minte.

T. ARGHEZI

PE PUSTĂ*)

Plâng vânturile ...

Mânjii se joacă și nechează

Și pusta 'ntreagă plânge în dulcea după amiază,

Iar epele robuste

Pasc leneșe 'n răcoarea nemărginitei puste ...

Trec leneșe în soare, cu pași mărunți, superbi

Și din belșugul verde al tragedelor ierbi,

Brusc capetete mândre și le ridică-arare,

Ca niște voluptoase femei pe viță mare ...

Prin pulberea solară, ca sub vrăjite pânze,

Neastâmpărate-aleargă strălucitoare mânze ...

Sălbatice, aprinse, capricioase mânze ...

Le 'mbată zarea albă și vântu-ațățător ...

Zefiri răsfață coama pe gâturile lor,

Le umplu de fior ...

Și ele-aleargă-aleargă

Și se opresc apoi,

Pentru a porni din nou, cu pași tot mai vioi ...

În carnea 'nfloritoare porniri nebune ard

Și ca fardate straniu c'un nestatornic fard,

Lucesc în ceasul astor însângerări solare ...

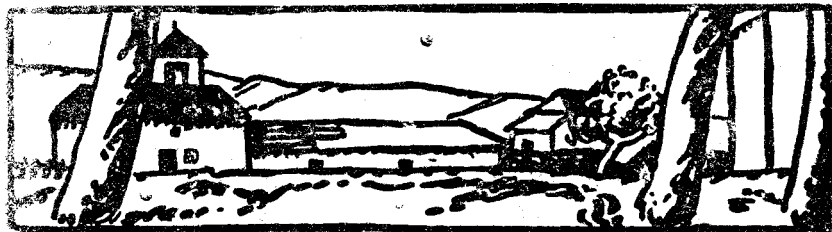
*) Din „În robia lor“ de A. Cotruș, volumul de poezii apărut recent la Arad. Tipografia Corvin.

*Pe pusta necuprinsă, cu iarbă grasă, 'naltă,
Aleargă furtunatic,
Aleargă mânze una mai mândră ca cealaltă...
Se 'ntorc și pleacă iarăș în salturi tot mai vii...
Parc'au scăpat din stranii, nomade herghelii...*

*Din când în când în față-mi s'opresc...
Și — măjestoase,
Dulci mă privesc, asemeni femeilor frumoase...
Și-uimit rămân cuprins de o 'nfiorare veche,
Ca'n fața unor vii statui fără păreche...*

*August anină'n coame multicolore jerbe,
Iar vântu-ațătă poște în mânzele superbe...*

A. COTRUȘ

Dostoievski

Aproape o sută de ani în urmă, tânărul filozof și ortodox rus, Ciaadaev, care a rămas în literatura rusă ca un cavaler al ortodoxiei răsăritene, visa în „Scrisorile sale filozofice la zlua aceia când „noi“ rușii ne vom așeza în mijlocul Europei intelectuale după cum ne-am așezat acum în mijlocul Europei politice, mai puternici atunci prin inteligența noastră decât acum prin forța noastră materială“.

Se pare că soarta visurilor e să se realizeze complet, indiferent câtă vreme va trece din timpul când au chinuit un suflet și au iluminat o inteligență. Ciaadaev a prevăzut o „așezare“ a rușilor — și nu a Rusiei — în mijlocul Europei, dar ce privește domeniul în care s’au așezat și continuă să se așeze rușii în Europa nu este cel intelectual, adică pur științific, cel puțin în zilele acestea, ci în domeniul spiritual, mai clar în cel *sufletesc*. Lucrul e indiscutabil. Rusia spirituală, geniul moral al poporului rus s’a revărsat, sau a fost revărsat din năvala revoluționară, și nu numai în Europa, ci în întreaga lume. Aceasta pretutindenitate a spiritului rus se explică — după cum am arătat vorbind aici de Gogol — numai prin faptul că grandioasa creație artistică a spiritului rus e în originile, în tendințele și în plămuirile sale concrete, religioasă, și specific ortodoxă. Fără ortodoxie nu ar fi existat nici gloria universală și eternă a spiritului rus, nici posibilitatea „așezării“ lui în mijlocul lumii spirituale, nici justificarea unui missionarism creștin, nici pretenția și faptul de a împreună cele două ceruri: acel ce e în fundul sufletesc al omenirii cu acela ce se desfășoară albastru și împodobit cu curcubee deasupra umanității într-o realitate moraiă, așa cum a dorit-o și a poruncit-o Hristos.

A căuta, prin urmare să găsești nu atât explicarea, ci îndreptățirea acestei epoce de creștinizare a lumii de către spiritul pravoslavnic al creației rusești, înseamnă să privești pe cel mai reprezentativ scriitor al Rusiei, pe Feodor Dostoievski, în lumina legăturii lui cu creștinismul și să stabilești până în ce grad acest scriitor a fost și a rămas un „vas ales“ al credinței ortodoxe și împreună cu el toată ceata de scriitori și artiști ruși.

Criza sufletească a intelectualității ruse, provocată de chinuitoarea sete de a afla dacă Rusia și poporul rus se vor dezvolta pe principiile spiritului apusean (curentul „occidenaliștilor“) sau pe principiile izvorâte din propriul suflet rusesc (curentul „slavofililor“) se sfârșește prin formula care a dat-o Dostoievski: nici europeană, nici slavofilă, *Rusia se realizează în ortodoxia sa, în creștinizarea ei completă.*

Să spui aceasta, după ce ai epuizat, nu superficial, ci cu dureroasa speranță puțină de a afla și de a anunța formula sintetică a spiritului tău național, lămurindu-i directiva evoluției lui, înseamnă să te pui în centrul vieții intelectuale și sufletești a poporului tău. Într'adevăr. Dostoievski a devenit centrul cugetării rusești încă prin anii 1860, rămânând centru al cugetării rusești până acum și, fără îndoială, până la sfârșit. Problemele fundamentale ale vieții rusești se leagă de el organic, nu tangential, ca de scriitorii, fie occidenaliști, fie slavofili de până la el și chiar după el. Ele se iluminează nu din lumina electrică a apusului, și nici de lumina naturală a soarelui răsăritean, ci de lumina unei formule sintetice, care este în fond expresia unei conștiințe clarificată din adâncimi. Numai în acest senz trebuie înțeleasă exclamarea, „ex oriente lux“, lumina vine pentru Europa din Răsărit, și astăzi vedem mai clar ca ori când aceasta, mai ales după ce Apusul proclamase că cel mai mare eveniment al secolului al XIX e că „Dumnezeu e mort“. Acest „lux“ — lumina Răsăritului, e însăși Dumnezeu, care n'a murit, cel puțin în conștiința creștină a poporului rus. Dostoievski cu viața și opera sa grandioasă arată că în conștiința poporului rus acel „lux“ — lumina Răsăritului, l'a scăpat de la moartea morală, la care se sondarnase civilizația materialistă a Apusului și cultura „eliberată“ de Dumnezeu, care s'a și grăbit să anunțe moartea lui Dumnezeu.

Dostoievski e glasul care vestește și asigură că în secolul al XIX Dumnezeu n'a murit, și iar privește poporul lui, El nu va muri niciodată.

.....

Spun puțin, sau nu cu totul adevărat, cei cari compară pe Dostoievski cu Dante sau cu Goethe. Pentru conștiința actuală a lumii, un scriitor se declară mare numai în măsura în care a stabilit o legătură internă între creația sa și Divinitatea. Această legătură n'o găsim nici la Dante, nici la Goethe atât de mare, cât a fost la Dostoievski. E mai exact să comparăm pe Dostoievski cu Chateaubriand încheiând revoluția franceză, care și ea „ucisese“ în parte pe Dumnezeu, substituindu-i „cultul Rațiunii Pure“ — sub influența filozofiei enciclopediștilor din secolul al XVIII — cu opera sa de o valoare eternă. „Le génie du Christianisme“.

Ceea ce face opera lui Dostoievski atât de vie, de adâncă, de actuală, și, cum a caracterizat-o filozoful rus mort nu de mult, Novgorodțev, atât de „volasă“, e lumina Bisericii creștine ortodoxe. Nu este de loc riscat să spun că opera lui Dostoievski, care e aparent

atât de apocaliptic — înspăimântătoare, e îmbucurătoare, fiindcă lumina ortodoxiei din ea se revarsă asupra întregii vieți a Rusiei, asupra întregii lumi. Și Dante, și Goethe, Schiller și atâți poeți inspirați din creștinism au rămas geniali prin legătura lor cu lumina creștină, dar la ei omul, (și chiar ei,) n'a făcut în bezna sufletească experimentul de a reveni la Hristos, după ce o cugetare semeață îl îndepărtase și îl izolase în singurătatea individualismului exclusivist. Și Gogol n'a rupt legătura cu Biserica ortodoxă, din potrivă, a rămas mereu în Ea, dar totuși simte o teamă, pronunță cuvinte de disperare: „Pretutindenii e mușienii Pretutindenii e mormânt! Ce pustiu și strașnic e în lumea Tal“ Gogol se speriașe de pustietatea și grozăvia vieții rusești, fiindcă nu o văzuse desfășurându-se și înfăptuindu-se în lumina creștinismului ortodox. Dostoievski a văzut nu mai slab ororile vieții rusești, a pătruns mai departe și a văzut grozăvia vieții în general, s'a sfărâmat de durere în fața suferinței inexplicabile a pruncilor, aproape să se distrugă, înebunit, în fața inexplicabilelor dureri ale omului, care e o făptură a lui Dumnezeu, — coroana creației — și este totuși cucerit, legat și condus de păcat. Câte lacrimi a vărsat Dostoievski, cine va putea vreodată să spună! Bezna răului era pentru el nu o metaforă, ci realitatea în care trăia. Viștile, crimele nu-l înduioșau ca pe orice om bun, îl trânteau la pământ, răsucindu-i inima, paralizându-i mintea, sfâșiindu-i în zdrențe conștiința de bine și moralitate. N'a plutit cu genul său deasupra omului, sau n'a stat spectator și spion al suferințelor omenirii, la periferia sufletului omenesc. El a îndrăznit să intre în centrul vieții, să vadă originea răului, isvorul de unde se revarsă păcătoșia vieții, să țină sentimentul tragic care despica în două sensibilitatea morală, și o împrăstie în țândări. Și coborându-se în fundul sufletului — care întotdeauna e o beznă — rămânând aici să retrăiască imensitatea de suferință, a avut de ce să se cutremure și a trebuit să găsească o scăpare. Aici e deosebirea între el și ceilalți: că pe când ceilalți au găsit scăpare numai pentru ei, el a căutat-o și a găsit-o și pentru alții. Aici, în imensitatea deznădejzii, în cuptorul de fiacări, în pârjolul suferințelor s'a contopit Dostoievski cu omenirea întreagă. Poate aceasta contopire cu umanitatea e posibilă numai în bezna, numai în „arderea de viu“, numai în împovărarea cu suferințele întregii umanități. Ce altceva a făcut Hristos? Ce alt senz are purtarea crucii? Ce obligație ne împune Golgota? Și ce altă nădejde aruncă sufletelor noastre Coborârea în mormânt? Nu este acesta testamentul lui Hristos?

.....

Dar ca să îndrăznești — ori câtă genialitate ai purta — să cobori în bezna de acum a suferinței umane, trebuie să porți în propriul tău suflet o axă, de care să nu se poată desface în clocotirea sa acest suflet al tău. Fiindcă coborârea în beznă e mucenicie, aici și se desvâluie fața urâtă, răzuitoare a Păcatului. Pe el îl vezi ca un domnitor al vieții. Cum poți justifica și accepta lumea supusă păcatului? Dostoievski spune: prin iubirea, și numai prin iubirea în Hri-

stos. În cartea VI, cap. III, a „Fraților Caramazov” citim profesia de credință a moșneagului Zosimă, prin gura căruia Dostoievski rostește:

„Fraților, nu vă temeți de păcatul oamenilor, iubiți pe om și în păcatul lui, fiindcă această iubire e asemenea iubirii Dumnezeiești și este culmea iubirii pe pământ. Iubiți toată zidirea lui Dumnezeu, și întregimea și grăuntele de nisip. Iubiți fiecare frunză, fiecare rază dumnezeiască iubiți!. Iubește ori ce făptură și vei cunoaște taina lui Dumnezeu în lucruri... Și vei cunoaște în cele din urmă întreaga lume cu iubirea ta întreagă, universală. Amicii mei, rugați-vă lui Dumnezeu să vă trimită veselie. Fiți veseli, ca copiii, ca păsările cerului. Și să nu vă cutremure pe voi păcatul oamenilor în lucrul vostru, nu vă temeți că el va șterge lucrul vostru și nu-i va da să se sfârșească; nu spuneți: e tare păcatul, e tare nenorocirea, e tare ticăloșia împrejuririi, iar noi suntem singuratici și neputincioși; ne va covârși împrejurirea ticăloasă și nu ne va lăsa să ne sfârșim lucrul cel bun. Fugiți, copiilor, de aceasta întristare! *Ai aici o singură scăpare: ia, și fă-te răspunzător de tot păcatul omenesc. Prietene, dar vezi doară că și într'adevăr așa este, fiindcă cum te faci, sincer, răspunzător de toate și pentru toți, îndată vei și vedea că într'adevăr așa este și că tu ești vinovat pentru toți și pentru toate*”.

Cine îndrăznește — căci nu spun cine are plăcerea — de a se împovăra, sincer, cu vinovăția de toate și pentru toți? Îți ametește capul de greutatea păcătoșiei universale. Cu ce puteri s'o suporti? Cu iubirea întreagă și universală. Nimeni n'a pus până la Dostoievski, fiindcă nici un scriitor n'a rămas atât de lipit de chipul lui Hristos, problema iubirii ca o *auto-îvinovățire*, ca o posibilitate de a te încărca cu imensitatea de rău, personal și al celorlalți, pentru a realiza, prin suportarea vinovăției eterne, iubirea asemănătoare ca cea a lui Hristos. Despre iubire vorbește toată lumea, și mulți scriitori ne-au dat chipuri captivante de iubire. Dar cine a trăit-o ca Dostoievski, cine a transformat-o în *ispășire*? Pentru conștiința religioasă a lui Dostoievski — și pentru conștiința ortodoxă a poporului rus, iubirea încetează să mai fie o plăcută, și foarte naturală „serzație de atracție de la om la om”, ci devine o minune internă, dezvăluită numai cugețelor acelora, cari s'au împovărat, ca Hristos, cu vinovăția adică cu păcatul concret și cu multele manifestări ale păcătoșiei întregi.

Și după cum prin har divin, adică prin primirea în ființa ta a Divinătății ce se revarsă spre tine și te cuprinde, devii potențial un fiu ales, un vas al lui Dumnezeu, tot astfel prin iubirea cum o concepe și o spune și o voia Dostoievski, omul trăind vinovăția sa și a omenirii în inima sa, se umple cu sfințenie *reală*. Adevărat, că numai sfinții ajung la „trăiri” absolut creștine (ceia ce nu înseamnă că simplul muritor nu le poate avea). De pildă, într'o omilie a sa (a VIII) Macarie Egipteanul ne spune că a avut stări sufletești când sub acțiunea iubirii cu har divin „dintr'un prisos de iubire sufletul se aseamănă ca un copilăș inocent, și atunci omul nu osândește nici pe elin, nici pe iudeu, nici pe păcătos, nici pe omul mirean. Ci omul dinlăuntru privește atunci pe toți ceilalți oameni cu ochiul curat și se bucură

de întreaga lume și ar vrea să cadă jos, prosternându-se, și să iubească și pe elini și pe iudei“. Aceiași sete (și puțină pentru noi) de a îmbrățișa întreaga lume, cu toată păcătoșia ei pentru a o iubi, a o ierta, suferindu-i suferințele, a încercat-o și Isaac Sirin, unul dintre cei mai severi și intransigenți asceți creștini. În 48-lea „Cuvânt“ al lui, el scrie: „Ce este inima îndurătoare? E arderea inimii pentru ori ce faptură: pentru oameni, păsări, animale, demoni, pentru ori ce faptură. Și de amintirea lor, de contemplarea lor, ochii se umplu de lacrimi, din pricina îndurării mari și puternice, copleșind inima. Și inima atunci, înduioșată, nu poate suporta, auzi sau vedea răul sau întristarea în orice faptură. Și ca rezultat al acestei stări, el aduce rugăciuni și pentru ființele necuvântătoare, și pentru dușmanii Adevărului, și pentru cei ce-i fac rău, în fiecare clasă, cu lacrimi în ochi ca ei să se purifice și să se mântuie“.

Și Dostoievski prin gura lui Zosima îndeamnă: „Rămâi în singurătate și roagă-te. Placă-ți să cazi pe pământ și să-l săruți. Sărută pământul și iubește necurmat, nesățios, iubește pe toți, iubește totul, caută extazul și paroxismul iubirii. Udă pământul cu lacrimile bucuriei tale și iubește aceste lacrimi ale tale. Nu te rușina de avântul iubirii tale, prețuiește-l pe el, fiindcă este dar de la Dumnezeu, și nu multora se dă, ci numai celor aleși“.

În această supremă iubire — a tot ce este flintă — iubirea care se preface în ispășirea universalei vinovății, găsește Dostoievski forța care luminează toată viața noastră și întreaga lume, revelându-ne senzul unei pleditudini sufletești desăvârșite. În această iubire stă valoarea eternă, Dumnezeu.

Dostoievski reproduce pe Hristos. În contemporaneitatea noastră — care ar cuprinde câteva secole — Dostoievski este singurul care s'a încreștinat perfect. Credeți că e ușor? Când îl întrebau, e posibil să te alături, până la lipire, până la dispariție în Hristos, el răspundea: nu ca un copil am venit eu la Hristos, nu ca un copil cred eu în El. Ci credința mea în Hristos a trecut prin cuptorul tuturor suferințelor“.

Ce vreți, asta e imperativul lui Hristos: încreștinarea prin iubire, când iubirea e suferință pentru toți și toate.

.....

Din înălțimea acestui sentiment — eu nu spun concepție sau viziune intelectuală, — Dostoievski vede lumea și întrezărește mișcarea lui Anticrist, care surpă fundamentul ei moral. Anticristul lui Dostoievski e mai strașnic decât Mefistofel al lui Goethe. Anticrist sfărâmă religiozitatea omului, îl ucide credința în Dumnezeu, și ca în ispita din Eden sugerează lui Adam, cel ce necontenit cade, pretenția și seducția că el s'ar putea substitui lui Dumnezeu. Ca și toți scriitorii ruși cari au apreciat posibilitățile satanice ale Europei — care și-a ucis pe Dumnezeu, — Dostoievski vorbește de marile transformări ale omenirii, care încearcă să-și clarifice soarta nu după Hristos,

ci în afară de Dumnezeu, și de Hristos. Dostoievski a urât mai mult ca ori ce socialismul și revoluția socială ce o propagă. „Neavând instinctul albinei sau al furnicei, care infailibil și exact își crează stupul și furnicarul, oamenii au vrut să-și crezeze un fel de furnicar omenesc impecabil. Ei au respins unica formulă a mântuirii, ce provine dela Dumnezeu și e dobândită prin revelație: „iubește pe aproapele tău, ca pe tine însuși“. Oamenii și-au pus toate speranțele în știință... Au apărut visările. Turnul viitor al Babilonului a devenit un ideal, și pe dealtă parte el a devenit și spaimă a întregii omeniri. Dar în urma visătorilor au venit în curând alte învățături, simple și pe înțelesul tuturor, de pildă: jefuiți pe bogați, înnecați lumea în sânge, iar restul se va aranja oarecum dela sine“.

O expresie a lui Anticrist și expresia cu pretenția de a fi știință și o chestiune socială e după Dostoievski socialismul: „*socialismul nu este numai o chestiune muncitorească sau o chestiune a așa numitei a patra clasă, ci în esența sa e o chestiune ateistă, chestiunea încarnării contemporane a ateismului, chestiunea Turnului Babilonian, care se zidește fără Dumnezeu, nu pentru a ajunge de pe pământ cerurile, ci pentru a prăbuși cerurile pe pământ*“. Acest socialism se va termina — prevedea Dostoievski încă pela 1870 — „cu măceluri, sânge și tâlhării“. Europa se va prăbuși sub ispita socialistă. Cine o va scăpa? Rusia, care a păstrat în conștiința sa religioasă „chipul lui Hristos, pierdut în toată lumea“. Cum o va mântui? Prin iubirea sa? Dar nu printr'o simplă iubire pasivă, contemplativă, ci prin iubirea suferinței, prin suferința ispășirii vinovăției universale. Numai Rusia se poate simți vinovată pentru toți și pentru toate: în aceasta iubire prin ispășire constă misionarismul ortodox al Rusiei. Numai Rusia va realiza idealul frățietății în Hristos, fiindcă numai ea e aleasă să iubească pe toți, ispășind păcatele omenirii întregi.

În grandioasă sa întreprindere a idealului realilor relațiuni omenesti, Dostoievski prescrie conștiinței religioase a Rusiei înfăptuirea legăturii morale între stat și viața socială cu Biserica și legea lui Dumnezeu. Rusia va fi aceia care va se va *încreștina* întâiu, ca după aceea să încreștineze întreg pământul. Numai atunci se vor deschide posibilitățile apropiate, când porțile împărăției lui Dumnezeu stau la doi pași alături. Chemarea Rusiei e să apropie pe toate celelalte popoare de aceste porți prin dragostea frățască: „Popoarele Europei nici nu știu măcar cât ne sunt de dragi“. Cu aceste cuvinte Dostoievski condamnă imperialismul politic al țarismului care a fost o piedică în calea mesianismului pravoslavnic al Rusiei mujicești. „Popoarele Europei nu cunosc visul rusesc „de a aduce împăcare definitivă în haosul principiilor europene, pentru a arăta eșirea din chinul european în sufletul rusesc, panomenesc și atotîmpreunător;“ Europa nu știe simțirea intimă a rusului care îl silește să se considere „rus adevărat“ numai atunci când el se știe „frate adevărat“ al tuturor neamurilor. Citez aceste fragmente din nemărginita cugetare religioasă a lui Dostoievski ca să arăt că numai *el* a reușit să împace principiul național cu principiul religios.

Evenimentele ce s'au petrecut în Rusia, revoluția din 1905, revoluția din 1917 — care continuă încă, atâta sânge vărsat, atâtea lacrimi, atâta moarte, sunt suferințele ispășirii nu numai a păcatelor proprii. În incendiul unei împărății se curățește conștiința poporului rus ca în ea mai limpede să strălucească chipul lui Hristos. Și dacă poporul rus și-a salvat pe Hristos, într'un timp în care s'a instalat Anticrist în viața și politica omenirii, l'a salvat anume pentru a-l înfăptui. Dos-toievschi — care a profețit în numele lui Hristos — nu se va fi înșelat.

G. M. IVANOV

Succesul meu literar*)

— Amintiri, scrise cu creionul —

Când vre-un scriitor vă spune că el nu vânează succesul, nu-l credeți. Mic sau mare, succesul măgulește și face fericit pe orice scriitor, poet, prozator ori gazetar, ba, chiar și pe fericiții muritori cari scriu numai pentru sertarul lor.

Nu uit, cum am dat odată peste carnetul de însemnări zilnice al unei fetițe de școală, cu impresii dela cursuri, cu caricaturile profesoarelor și profesorilor, ici-colo cu câte-o inimă străpunsă și cu câte-un „ah“ la adresa lui... Nicu. L'am citit întreg, dela început până la sfârșit. Când am ajuns la ultima pagină a carnetului apăru de-odată mica noastră domnișoară, furioasă, ca un vânt de primăvară, și îmi făcu o scenă, de credeai că au dat tătarii, o scenă, cu fulgere din ochi și cu lacrimi! Am așteptat până s'a pototit furtuna, apoi, i-am spus că paginile carnetului sunt drăguțe, admirabile, frumoase. Atunci, a răsărit soarele. Lacrimile ei s'au uscat ca prin minune, în locul fulgerelor, în ochii ei s'au ivit dumnezeiești scânteii, iar pe fragedele ei buze fermecătorul zâmbet al fericirii.

De-altfel, niciodată cele dintâi rânduri ale „scriitorului“ nu sunt destinate marelui public. Sunt versuri (sonete ori romanțe), de obicei cât se poate de corecte ca versificație, ritm și r'mă. Sunt primele bătăi ale inimii, primele acorduri ale eternului cântec, scrise pentru doi ochi „albaștri ca marea și ca cerul“ ori, negri ca păcatul.“ De obicei însă ochii, albaștri ori negri, iubesc poezia, dar nu și pe poezii. Tot astfel, desigur, și cei câprij. Toate categoriile de scriitori își încep activitatea cu un formidabil insucces,

Urmează apoi succesele, amestecate cu insuccese. Unii laudă pe scriitor, alții îl hulesc. Pe cei dintâi îi iubește (ne uitând să le spună

*) Din volumul ce va apărea în curând.

că laudele lor sunt exagerate,) iar pe cei de al doilea îi respectă, zicându-și:

— Știu măcar, că m'au citit...

* * *

Am avut și eu odată un sfert de ceas de nemărginită fericire. Mă aflam în cafeneaua „Europa,” îmi sorbiam șvarțul și mă gândeam la criza de numerar ce băntuia pe-atunci prin punga mea. La masa vecină un onorabil, un adorabil cetățean citea într'o revistă tocmai o povestire scrisă de mine, un mic fleac al vieții, ca toate povestirile mele.

Îi urmăream mișcările buzelor. Mă gândeam cu groază, nu cumva adorabilul cetățean să n'aibă răbdare ca să citească până la sfârșit rândurile naive, aproape copilărești ale povestirii și să treacă la alt articol. Cine știe, poate, m'aș fi sinucis. Când se întâmpla să se oprească și să răsufle, eu oftam din toate baierile inimii, simțind că-mi trec fiori prin trup. Odată s'a uitat pe fereastră, către stradă. Atunci rugam pe Dumnezeu să nu cumva să treacă vre-o femeie frumoasă prin dreptul cafenelei, și să facă pe om să lase povestirea mea în știrea sfântului. Inchipuiți-vă, pentru câteva momente am devenit un dușman al femeilor frumoase. Dar a trecut o babă ca de șaptezeci de ani, iar el și-a înfundat iarăși capul în revistă și mi-a citit povestirea întreagă, întreguță. Eu, răsufliând ușurat, m'apropiai de el:

— Domnule, — îi zisei, — împrumută-mi te rog, pentru moment revista.

— Cu plăcere, — îmi răspuse, întinzându-mi-o. — Dar să citești și povestirea aceasta. E delicioasă, admirabilă...

— Aș, îi zisei iarăși, făcând pe grozavul. — Eu nu citesc astfel de fleacuri. Eu citesc numai articole serioase, de istorie, politică și sociologie...

— Ce spui, domnule, — făcu el, ca mușcat de șarpe. Politica? Escrocherie. Istoria? M nciună... Sociologia? Fleac. Numai povestirile plătesc ceva...

Am ridicat din umeri și m'am retras la masa mea, cu revista la mână. Dar vă asigur, că dacă aș avea obiceiul să îmbrățișez pe bărbați, pe acest adorabil om l-aș fi îmbrățișat, l-aș fi sărutat.

* * *

Toate acestea sunt o nim'ca toată pe lângă succesul de-acum patrusprezece ani. N'a fost un succes tocmai real, și totuși, un astfel de succes n'a avut și n'o să aibă niciodată vre-un scriitor.

Intr'un ziar de provincie apăruse un articol iscălit de „Un medic dela țară”. Sărmanul om s'ar fi însurat, dar nu-și găsea nevastă. Câteva fete, — chiar și fete de popă dela țară, — l-au refuzat, pe motiv

că... nu e la oraș. Se îngroziau la gândul că vor fi nevoite să bată clapele pianului în pustietatea vre-unul sat, unde nu le vede nimeni. Articolul se încheia cu un protest energic împotriva acestei mentalități bolnave.

Citind și eu articolul, am simțit nevoia să-i răspund. A fost un răspuns strașnic, în care invitam pe medicul nostru să-și încerce norocul și pe la fetele de popă fără pian. Să vie, bună-oară, să mă ia pe mine. Sunt frumoasă, harnică (puteam să le scriu acestea, căci nu-mi iscăliam numele), și număr douăzeci și una de primăveri. La casa noastră nu se găsește pian, dar se găsesc încă patru surioare mai mici (ca patru coarde ale unei vioare), care dacă tocmai îi place cântecul, îl vor cânta mai frumos decât toate pianele lumii. Voiu căpăta și o modestă zestre, plus, binecuvântarea părintească. Și vom fi foarte, foarte fericiți... Și am iscălit: *O fată de popă dela țară.*

Articolul a făcut mare senzație. Lumea îl atribuia unui cunoscut, mare scriitor. Eu, zâmbeam cu amărăciune, zicându-mi:

— N'ar fi mai bine oare, dacă în viitor mi-aș iscăli articolele cu nume femeiesc?

Peste vre-o săptămână, poșta mi-a adus o scrisoare dela ziarul în care publicasem articolul. Să nu credeți că era vorbă de vre-un mic onorar. Pe-atunci, onorarele nu prea erau la modă.

A fost ceva mai prețios. Redacția ziarului îmi trimitea scrisoarea unui tinăr profesor de limbi clasice. Iată conținutul ei, dia cuvânt în cuvânt:

— Stimată Domnișoară! Nu știu, ești în realitate, ori numai în fantazia cutărui scriitor? De cumva existența dumitale e o dulce realitate, prin aceasta îți cer mâna, fără considerare la numărul surioarelor dumitale. Te rog, dă-ți adresa, dulce întrupare a tuturor visurilor mele. O să mă vezi încurând, și de cumva îți voi fi pe plac, ah, atunci... vom fi foarte fericiți... Scrie-mi, te rog, cu întoarcerea poștei.

În ziua aceea am râs mereu, de dimineața până seara. Pe profesorul cu pricina îl cunoșteam bine, îmi era bun prieten. Mă uitam la iscălitura lui, zâmbeam și ziceam în gândul meu:

— De-așa ceva e capabil, numai un profesor de limbi clasice...

Cătră seară i-am trimis răspunsul.

„Stimate Domnule! Eu exist în realitate, și încă, în foarte multe exemplare prin toate văile Ardealului. Caută-mă te rog, că o să mă găsești, desigur. După cum văd din scrisoarea ce mi-ai trimis, ești și dumneata — o întrupare a tuturor visurilor mele... Ah, vom fi foarte fericiți.

Am iscălit: „*O fată de popă dela țară,*“ am parfumat scrisoarea și i-am dat drumul la poștă.

* * *

Uneori, când mă gândesc la trecuta mea viață, cu succesele și

insuccesele ei de tot felul, scot din fundul sertarului scrisoarea profesorului de limbi clasice. O recitesc și mă gândesc la vremile de atunci, cu idealismul lor, îngropat astăzi, poate, în mormântul vecinicii. Apoi o împătur, privindu-o cu nespusă duioșie și o așez în sertar, la locul ei, aducându-mi aminte de cântecul popular:

— Fire-ai maică blestemată,
De ce nu m'ai făcut fată?

Ah, mamă! De ce nu m'ai făcut fată? Aș fi înregistrat și eu odată în viață un succes literar real, pipăibil...

SEPTIMIU POPA

LITERARE...

Ionel Teodoreanu

„La Medeleni“. Hotarul nestatornic. Roman. Edit.
„Cartea Românească“

Având un „fel“ anumit de a te lua, — prinzându-te dela început într'o învorburare de imagini noul și fulgurante, scriitorul îți dă impresia că te primește cu greu în lumea lui. Ți-se pare că „imagismul“ acesta este o manieră, — că toste sunt ticluite, căutate, împodobite; — îți vine să lași cartea din mână, săcâit irtu câtva de repetata bruscare a forfotului de imagini. Dar această amețeala ține puțin. Cu fiecare pagină cetită, vraja începe să-și țese pânzele. încet, nesimțit, dar adânc... Și deodată te trezești în sufletele unor copii, sub bolta cerului Moldovei. Doamne... Sufletele unor copii în patriarhala viață a unui sat moldovan!... Ce lucru frumos, — dar cât de greu!...

Lumea copiilor, — în cele din urmă, e o lume arbitrară, cam ca a nebunilor. Poți presupune în ea orice vrei. Deci — s'ar zice — e ușor a descrie o asemenea viață, în care controlul unei critice severe moare dintr'un început. Și totuși, nu-i așa. Fără să poți lămuri, există o barieră, peste care dacă treci, lucrul arătat nu mai pare verosimil. Și aici începe, abia, greutatea întreprinderii. Trebuie să știi sau să intuiești ceea ce e adevărat sau verosimil din această viață atât de fluidă. E o întreprindere riscată. Ca și viața din vis. Poți să pui ce vrei în descrierea ei, — arbitrarul e stăpân în această viață, — și totuși, câți literați au putut să ne sugereze adevărata verosimilitate a ei?!... Prea puțini. Tot așa cu viața copiilor. Nu e o în-

tâmplare că în literatura noastră avem așa de puțin material literar, în care să fie redată această viață.

Teodoreanu irupe impetuos pe acest domeniu, și — lucru demn de reținut — ne dă cu succes, o mare frescă, proaspătă și vioie. Din nespusa, rebarbătivă și sfruntată viață a copiilor. Și cum am putea dovedi acest lucru? Cu impresia puternică rămasă în suflet, după citirea romanului. Simți că *da*, așa a fost și în lumea copilăriei tale, — se face o verificare prin identitate, prin generalizare. Deasupra învolburării de fapte, se ridică clar, ca o ceață de pe o apă, spiritul vieții copilărești, — caracteristica și esența ei. Atunci tot forfotul de imagini și efluvii de lirism, care abundă dealungul volumului, se întregesc într'un alai epic, fără puțință de negare.

Dar meritul acesta e numai o jumătate din meritul total al cărții: cealaltă jumătate este superba evocare a unui anumit mediu moldovan, — și vom adăoga: unul plin de-o rară poezie idilică și patriarhală, fără a fi dulceag sau neinteresant și ciudat! Evocarea acestui mediu, nu se face prin *descrierea* naturii înconjurătoare, sau prin alt mijloc similar, ci numai prin jocul sufletelor celor 7—8 personaje ale romanului. Vozi o anumită Moldovă, țesută din jocul dintre aceste ființe. Se degajează din toată cartea o viață, o atmosferă, care este *exact* una anumită, neamestecată cu rezidurile nefolositoare, adăogate de condeele neputincioase.

În preajma războiului celui mare, încă mai dăinuia în unele sate moldovene, o admirabilă viață a unei anumite aristocrații rurale. Am trăit-o din plin, — o cunosc și o regret, — căci se duce, de nu cumva s'a și dus... E viața din „La Medeleni...“, prinsă măiestru de Teodoreanu... Prin aceasta, lucrarea scriitorului e încă odată roman: va rămâne în rândurile lui și testimoniul frumos și integral al unui aspect social într'o anumită viață românească, părăduită pentru totdeauna. Cum însă moldovanul nu poate scăpa de lirism decât cu singura condiție să nu mai vețuiască în Moldova, — acest roman e și un poem. Și nu vreau prin aceasta, să introduc în judecarea lui, elemente pejorative. Ba, — din potrivă. Lucrarea lui Teodoreanu mi se pare o iscusită sinteză de lirism și realism. A fi liric fără a deforma realitățile descrise, și a descrie aceste realități fără a cădea în lirism netrebnic și dăunător, — iată, cred, o încercare plină de primejdii. Ușor, ca un alt Cyrano al copilăriei, Teodoreanu trece peste greutăți, sfidându-le cu săgețile lui lirice, care în loc de a ucide, captivează, — în loc de a dstruge realitățile, le întregesc în fresce luminoase — lăsând, e drept, să se degajeze din toate, și acea melancolie moldavă, blajină și totuși pregnantă.

Tipurile înfățișate sunt clar conturate, iar legăturile dintre ele, întru susținerea romanului, firești și puternice. Fără a avea o întrigă (și la ce oare mai poate servi această „căptușală“ literară?), romanul se clădește sigur și merge ferm spre rezolvarea scopului lui. Atât copiii (Dănuț, Monica, O'guțe), cât și persoanele mature (soții Deleanu, Herr Direktor, moș Gheorghe și cele două servitoare) trăiesc; — trăiesc

cu ei toți, râzând, lăcrămând și înduioșându-ne cu ei. Situațiile sunt atât de firești, încât nu ne putem închipui cum s'ar putea să fie altfel. Cei care au trăit în acest mediu, au cludata impresiune, cetind acest roman, că el cuprinde descrierea propriei lor vieți, povestită cândva lui Teodoreanu.

S'a zis de acest roman că ar fi o lucrare proprie pentru lectura copiilor, — că adică, în intenția scriitorului a fost să scrie o carte pentru copii. O mai absurdă categorisire nici că se poate. Nu pot cunoaște intențiunea (dacă va fi fost) a autorului, — dar cei ce cred acest lucru, sau n'au cetit romanul, sau l'au cetit cu această prejudecată. Romanul lui Teodoreanu este o lucrare *majoră*, — e tocmai explorarea vieții copiilor, pentru lectura adulților. Copiii n'ar înțelege mare lucru cetind romanul acesta. Ci tocmai acei care au perspectiva timpului pot privi, cum se cuvine, în lumea romancierului nostru. Și apoi, copiii n'ar simți nici atmosfera romanului, ceea ce constituie, după cum arătarăm, unul din marile merite ale lucrării.

Alții au spus că se desface din roman o prea mare duioșie, — care, după părerea lor, ar fi tocmai antipodul artei epice. S'ar cere, adică, o uscăciune, o tăbăcire, o răceală, — care, singure, ar asigura adevărata valoare artistică a unei literaturi. Se poate. Aș înțelege când din duioșie aș face, fie mijloc, fie scop. Dar când din desfașurarea cât mai obiectivă a unei vieți, duioșia se desprinde singură ca o entitate spirituală necesară, fatală, atunci putem să fim împotriva-i?! Și când gândim că, în cele din urmă, arta e emoție — începând cu îndepărtatele papirusuri egiptene sau indiene, și sfârșind cu giumbușlucurile moderniste, — atunci de ce să ne uscăm sufletele mai mult de cât nimeni nu ne cere?...

Da, romanul lui Teodoreanu, lasă în suflete o duioșie care, în unele locuri, duce deadreptul la lacrimi... Ei și? Care farmaciști ai criticei actuale, ar putea lua hârlețul nepăsării și să îngroape această duioșie, ca netrebnică, — ba, mai mult, ca dăunătoare, deadreptul, artei?... Ajungem, fără voință, la plicticoasa desbatere a senzului artei, — desbatere, în ea însăși, fără scop clar. Niciodată nu va ajunge la vreun liman de siguranță, biată luntre omenească, pe apele acestea nesigure și haotice...

Oricum, apariția romanului lui Teodoreanu, a fost și va fi încă îndelungă vreme, subiect de suculente discuții, — dovadă că în nervul tânăr al scriitorului, vibrează o putere artistică netăgăduită. Prin mijloace și prin esență, scriitorul acesta se *singularizează* în mijlocul confracțiilor literare. Având contingente firești cu scrisul românesc anterior și fără a cădea în efecte căutate, — noul romancier apare totuși singular în admirabila eflorescență literară românească, de azi.

Cu „La Medeleni...” se sfârșim și o tradiție: eșirea scriitorilor moldoveni din subiectivismul liric și pășirea lor pe câmpul obiectivismului epic.

Dar câte discuții se pot încinge în jurul unei opere atât de reușite!? Câte lucruri nu trebuiesc fixate, și câte frumuseți nu trebuiesc

arătate, — din vrăjita lume a „Medelenilor“?... O întreagă epocă moldovenească se cere analizată, arătată, înțeleasă...

De sigur că toată această lucrare se va face, — iar noi, ne mărginim, deocamdată, aruncând în balanța apriciei literare a acestei lucrări, câteva observații pornite din cea mai cinstită admirație, — să ne arătăm îmbucurarea că a apărut o operă de valoare, cu care se statornicește încă o treaptă de granit spre desăvârșirea romanului în literatura românească...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Kolozsvár—Cluj

Problema românizării oraşelor din Ardeal

N'am iubit niciodată cu patimă acest burg pietros, rece şi — se zice — cu miros de cavou. Aici sufletele şi clima sunt aspre... Femeile din vechiul regat obişnuite cu soare mult, căldură şi orizonturi libere, se simt în Cluj ca într'o temniţă, splendoarea frumuseţii lor părăseşte şi în carnea lor înfloritoare îşi face cuib — tuberculoza.

Câte odată, sunt pornit să judec şi mai pătimăş: în trecut ca şi astăzi, Clujul, spre deosebire de Timişoara, Sibiu şi Aradul, este locuit de o populaţie de baştină închisă la suflet, ursuză, încăpăţinată şi bănuitoare. Ideile mari şi generoase nu s'au simţit niciodată acasă între zidurile muşegălte ale acestui oraş tipic provincial, unde, la orele 9 seara, lumea se închide în case, îşi încuie uşile cu multă băgare de seamă şi pune lacăt porţilor. Este oraşul călugărilor catolici, al copiilor bătrâni, al flăcăilor celibatari şi mai întâi de toate, al spionajului reciproc practicat de toată lumea pe o scară foarte întinsă. Străzile lui largi şi drepte n'au nici-o valoare pentru cel ce s'a simţit vre-odată cuprins de prietenoasa atmosferă şi viaţă a oraşelor din vechiul regat.

Aşa cum e, Clujul este strâns legat de amintirile tinereţii mele, oricât de aspru l'aşi judeca.

Acest oraş, deşi taciturn, mi-a spus odinioară multe poveşti, aşa că aversiunea mea nu ar fi tocmai îndreptăţită. Copacii din parc, lacul, catedrala catolică, pădurea Hoia, clădirea Teatrului odinioară ungurească şi toate străzile, toate casele îmi sunt cunoştinţe vechi troenite de amintiri.

Trăesc chiar şi amintirile... politice.

Localul vechi Casine Române dela întâlnirea străzilor Memorandumului şi Raşiu, atât de controlat de organele poliţieneşti de odinioară, balconul palatului Bánffy de unde a vorbit contele Tisza, „Reduta“ (astăzi Cercul Militar) de pe a cărei tribună făcea clăbuci la gură profesorul Apáthy, temniţele unde s'au ofilit atâţi martiri ai românismului, Hotelul Central în faţa căruia a fost bătută până la sânge studenţii români pentru simplul fapt că vorbeau româneşte pe stradă, —

toate acestea îmi evocă zilnic un trecut de dureri, resemnări și mai ales speranțe, pe care nu le-ași mai pute sterge din suflet.

A urmat apoi războiul, care a trecut din somnolență Kolozsvár-ul provincial. Intuneceta cetate a căpătat par'că o înfățișare și mai în-crunțată.

Mamele, cu lacrimi în ochi, își conduceau fiii la gară, scjiile se despărțeau de soții lor adesea pentru totdeauna, îndrăgostiții își facea în parcul orașului ultima plimbare, iar de vreme ce înconștienții urlau cântecul războinc „Megálj, megálj kutya Szerbia“ (Așteaptă cățea Sârbie!), înțelepții umblau cu frunțile plecate și îngândurați...

Și luni, ani de-arândul nu s'a întâmplat altceva aici, decât plecarea regimentelor la gară, spre locuri necunoscute, cântând în marș cadențat, monoton și sălbatic, sinistrele cântece ale morții.

Intr'un târziu, după ce păharul tuturor durerilor a fost golit până'n fund, și-a făcut apariția pe străzile asfaltate ale Clujului — Soldutul Român.

Nu 'mi pot închipui desfășurarea spectacolului de atunci. Destul că orașul Kolozsvár a fost botezat: Cluj. Despre acest eveniment am aflat din gazete. Pe vremea aceia eram voluntar în Franța. „Petit Parisien“ a scris că, în „ziua aceia“, majoritatea populației a tras obloanele să nu vadă învazia valahimei. Nu m'a durut aceasta știre. Era doar de prevăzut ca vechiul Kolozsvár va protesta contra noului său nume, încăpăținându-se să întoarcă vremile înapoi.

Și, încă din primele zile, s'a pornit, o luptă surdă între Kolozsvár-ul unguresc și Clujul românesc. Reîntos acasa după cinci ani de pribegie pe toate fronturile, am rămas foarte nemulțumit de cele găsite. M'am convins că lupta este mai grea decât credeam...

Mă simțeam în orașul meu aproape tot așa de strein, ca și în oricare oraș din Ungaria ocupat de armatele române, căci populația era streină la fel. Apoi, înfrigurat, am început să cercetez mai de aproape noua față a orașului, bucuros, decâteori vedeam că prezentul a învins trecutul.

De atunci până astăzi, pentru nimeni n'a fost un mai mare eveniment sufletesc orice transformare, orice românizare a acestei cetăți, decât pentru mine, clujanul băștinaș.

* * *

Și totuși, trebuie să mărturisesc că mă simt și astăzi strein între aceste ziduri. Simt o deosebire între sufletul Clujului și sufletul românesc.

Orașul acesta fără soare, cețos și ursuz ne dușmănește. O simt și o știu. Unii însă mă contrazic. Aceștia însă nu sunt frații mei. Sunt idolatrii Budapestei, ai paragrafelor ungurești și ai întregului trecut care ne-a ucis sufletul, sunt cei cari în loc să se ceară la aer liber, se adună în peșterile cafenelilor întunecoase, joacă biliard sau cărți, vorbind un argot jumătate românesc, jumătate unguresc, și nu se interesează decât de fluctuațiile valutei...

Pe ei nu doare că acest Cluj tot Kolozsvár a rămăs. Monumentele și clădirile trecutului nu coboară jale în sufletele lor. Pentru ei Lupoaică nu are nici o însemnătate. Nu se plimbă ca mine în fiecare zi în jurul Catedralei ce se clădește, pentru a înregistra cea mai mică schimbare în plus...

Ei nu știu că toate aceste nu sunt simple decoruri artistice pentru înfrumșețarea Clujului, ci cuceriri ale artei și sufletului nostru pe o insulă rămasă streină în mijlocul mării românești...

Câte odată îmi vine să cred că mă simt sirein în acest Cluj tocmai din pricina acestor oameni. Ei sunt cei cari occlesc Teatrul românesc, se feresc de regășeni, nu citesc nici un ziar românesc, ci se mulțumesc cu „Keleti Ujság“ de dimineața și cu „Ellenzék“-ul de seara. Câte odată, din când în când, cumpără și... „Fur-nica“, pentru ca să ajungă la conclusia că era mai bun „Borsszem Jankó“...

În Sătmar, Oradea, Sighet, situația este și mai tristă. În familie se vorbește adesea ungurește și în societate, prăvălii, pe „corso“, la petreceri, limba „elitei“ „românești“ este cea maghiară... în anul Domnului 1926, după 8 ani de unire. Măcar de n'ar face și politică...

* * *

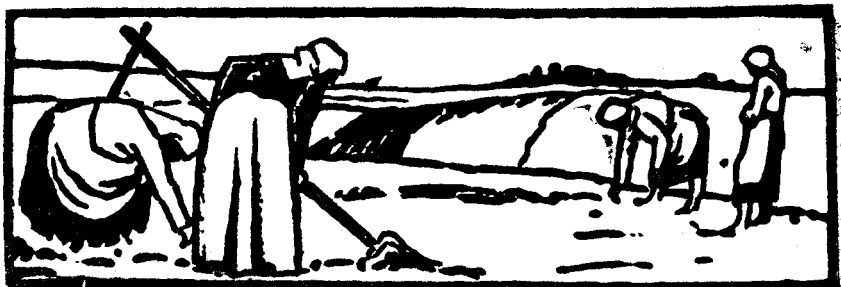
Elemente de felul acesta sunt numeroase și la Cluj mai numeroase decât s'ar crede. Înzădar Teatrul, Universitatea și toate celelalte instituțiuni radiază suflet românesc, înstreinații-mormoloci trăesc în bârlogul lor, adesea fac front comun cu minoritarii contra spiritului și mentalității latine și se feresc de razele de soare dătătoare de viața ce vor să străbată prin zidurile mucegăite ale Kolozsvár-ului unguresc.

Am rostit acum câți-va ani vorbele: *românizarea românilor* și mulți s'au simțit jigniți. Repetăm și astăzi că acest deziderat trebuie realizat. O transformare radicală se impune în sufletul orașenilor din Ardeal. Situația de astăzi tre ue să se schimbe, dar nu numai la Cluj, ci și la Oradea, Sighet și Sătmar. Să se realizeze grabnic și pe deplin, înainte de a pași la românizarea prin clădiri și monumente.

Altfel, cu români suferind de streinism, zadarnică va fi orice încercare a face din orașele din Ardeal centre ale românismului. Românizate ca forme și aspect, ele vor rămâne și mai departe purtătoare de suflet strein, dacă nu ne vom sili ca la spatele formelor să crelem și fondul sufletesc core trebuie. Cât mai mult suflet, activ și creator, — aceasta ni se ccre astăzi, mai mult decât goana după forme și aspecte.

Iar când orașele din Ardeal vor fi devenit românești în inșei sufletele noastre, ele nu vor întârzia să devină românești și ca aspect, formele fiind atunci vesmântul firesc, cerut imperios de fondul energiei noastre naționale.

CORNELIU I. CODARCEA

Dicționarul Academiei

Este cartea de căpătâi a cărei difinitivă apariție nu trebuie să mai întârzie. Menirea ei, între altele, este să ridice la suprafața cunoașterii generale comorile graiului nostru risipite pe întinderea pământului românesc sau ascunse în cărțile bătrâne, accesibile doar cercetătorilor. Mai mult decât atât, această operă va să statornicească temeiurile limbei noastre literare, lămurind structura ei adevărată, ținând seamă de cei doi factori hotărâtori în cercetarea oricărei limbi vii: întinderea geografică și evoluția istorică.

Astfel Dicționarul se va coordona, în ordinea intelectuală, tendinței de încheiere politică și socială a românismului și va deveni simbolul cel mai graitor al acestei închegări.

Puține popoare datoresc atâta recunoștință graiului lor ca noi, românii. Tainică lui putere de îndemnuri spre viață, de păstrare a ființei noastre etnice, a fost credincioasa aliată de totdeauna în luptele ce am dus în cursul vremilor. Renașterea noastră națională din sec. XIX pleacă dela studiul limbii, dela viziunea marilor dascăli ai Blajului care descifrând cu mândrie latinitatea limbii noastre au dat, în același timp, cea mai luminoasă și statornică directivă revendicărilor noastre naționale.

Nu este greu de arătat cum între marile noastre dicționare și spiritul vremii în care ele au apărut, este o intimă legătură. Entuziasmul eroic al începuturilor trebuia să ducă la acea operă -- măreață chiar în exagetările ei -- care este *Dicționarul de Buda*. Tot astfel, în faza de excesive exagerări a curentului latinist era firesc să avem dicționarul lui *Maxim* și *Laurian*. Adoptarea criteriilor științifice, încadrate însă în concepția romantică a unui naționalism mistic, ne-a dat giganticul *torso*, *Magnum Etymologicum Romaniae* a lui Hașdeu.

Astăzi ne găsim, se pare, în faza creațiunii liniștite, obiective. Unitatea națională, realizată în domeniul politic, trebuie proiectată, ca

principiu de sinteză, și în studiul limbii. Iată de ce vremea noastră, vremea Unirii, își cere și ea imperios Dicționarul său. El trebuie să vadă lumina tiparului cât mai neîntârziat. Apărut cu un ceas mai înainte ca valul de neologisme să copleșească limba, mecanizând-o și decolorând-o, *Dicționarul* va fi o stavilă binefăcătoare în calea acestui val de grăbită *urbanizare*, spre care, în mod firesc de altfel, tinde întreaga noastră viață. El va ști să sublinieze autoritatea cuvenită a fondului organic, plin de frăgezime și pitoresc, a limbii noastre. Fără să intervie așa dar în mod direct și tendențios, — căci lexicograful constată, descrie și clasează doar fenomenele limbii, — *Dicționarul Academiei*, călăuzit de principiile arătate mai sus, va fi o carte de înaltă învățătură națională, de care niciun român cărturar nu se va putea lipsi. „Dicționarul — spune dl Pușcariu în introducerea din fascicola I — nu se adesează numai acelor puțini care se ocupă în mod științific de limba română, ci tuturor acelor care se interesează de ea din orice punct de vedere“.

* * *

Dicționarul acesta, pe care îl vrem drept reflex a marelui epoci a Unirii, este gata! Deși n'a apărut din el decât 15 fascicule — acestea încă înainte de război — întreg materialul scos pe fișe, așteaptă de ani de zile, la Muzeul *limbii române* din Str. Elisabeta, momentul prielnic să fie coborât în coloanele tiparului.

Pădurea de fișe dela Muzeu cuprinde munca de atâția ani a maestrului Philippide, filologul dela Iași, căruia mai întâi i s'a încredințat din partea Academiei redactarea Dicționarului. Materialul adunat de d-sa a fost sporit și limpezit de dl S. Pușcariu, ajutat în această lucrare migăloasă de o ceată de colaboratori devotați și supt a cărui îngrijire au și apărut cele dintâi 15 fascicule. Este un dureros simptom al vremii că din aceste fascicule, tipărite, se înțelege, cu grele cheltuieli, s'a desfăcut așa de puțin, încât Academia, în lipsă de fonduri, a fost nevoită să înceteze, deocamdată, tipărirea. Perspectiva vremurilor *mai bune* se dovedește din ce în ce mai înșelătoare. Și atunci trebuie să se miște însuși publicul și să vie într'ajutor pentru ca marea lucrare să fie dusă la bun sfârșit. Putem oară lăsa în părăsi-re și uitare acest monument al limbii române de care, în trecut, ne-am atârnat toate nădejdirile noastre? Este o datorie a cărturarilor — și a *cărturarilor ardeleni* îndeosebi — să contribuie la înlesnirea apariției Dicționarului, cumpărând și răspândind fasciculele apărute până acum. *Ideea Europeană* a lansat un apel, invitând pe toți cei cu tragere de inimă pentru marea operă să se înșirue între „*Prietenii Dicționarului*“. Prietenii Dicționarului sunt totii aceia care cumpără și răspândesc fasciculele apărute până acum. Costul integral al acestor cincisprezece fascicule este 1500 lei. Doritorii de a le avea se vor adresa dlui E. Băcuță, 7, Str. Lahovary, Băcurești.

* * *

Nădărdim că apelul *Idee Europene* va avea răsunetul cuvenit și vom vedea înlăptuit încurând *Marele Dicționar al Limbii Române* și dacă interesul va fi destul de viu, poate și *Enciclopedia Română*. Nădărdim de asemenea că Ardealul cărțurar, care întotdeauna și-a făcut un titlu de mândrie din dragostea pentru studiul limbii și unde mai ales este nevoie de acest dicționar, va continua linia unei tradiții de conștiință și dragoste românească.

I. CHINEZU

INSEMNAȚI

Schimbare la față. Cu legitimă surprindere aflăm într'un ziar din localitate un foarte ciudat interview al octogenarului conte Albert Apponyi, acordat unui ziarist maghiar din Ardeal. Acesta, amintindu-i de lex-Apponyi și de regimul școlar de subț unguri, a avut rarul prilej să audă următoarele confesiuni politice :

„Ar fi o tactică prea eficientă — a spus contele — dacă astăzi a-și spune că am greșit... Refuz să vorbesc despre trecut... În schimb sunt bucuros să-ți spun care sunt actualele mele păreri cu privire la această chestiune. Politica mea școlară din trecut a avut la bază presupunerea că se vor îndeplini și celelalte condițiuni (!) ale programului meu. A trebuit însă să recunosc că influența școlii este trecătoare atunci când ea nu se potrivește cu atmosfera dela casa părintească. Știu foarte bine că frunțașii politicei românești din Ardeal au fost — aproape

fără deosebire — elevii școalelor ungurești. Tot școala ungurească și inutilele ei silnicii au înstreinat de noi și pe șvabii din Banat, lucruri de care am avut prilejul să mă conving cu ochii mei. Deasemeni este cert că deputații unguri aleși în județele românești n'au fost în stare să apropie inimă popoarelor de statul maghiar.

După aceste învățăminte ale trecutului sunt de părerea că, de acum nici un stat nu poate refuza recunoașterea până la un anumit grad a unității celor de un neam, deasemenea nici acordarea drepturilor politice și culturale ce derivă în mod firesc din recunoașterea acestui fapt.

În ceea ce privește situația ungarilor din statele succesoare, noi nu avem nicio influență nemijlocită asupra sorții lor. Indirect însă, vom face totul ce le-ar putea fi spre folos. De aceea, față de minoritarii din Ungaria trebuie să adoptăm politica pe care o dorim

pentru ungurii din statele succesoare. Iată pentru ce aprob eu politica conciliantă față de minoritățile a guvernului maghiar“.

Declarațiile de mai sus ale contelei Apponyi au savoare lor specială. Până când Ungaria avea minorități, contele Apponyi a propovăduit șovinismul și asuprirea, pentru că astăzi, *condus de același egoism de rasă*, să ceară cu nemiluita drepturi pe seama bieților minoritari, cari au o singură vină: *s'au deslipit de Ungaria*.

Luăm act, că bătrânul vulpoi maghiar este dispus să fie chiar generos cu nemaghiarii, dar le pune condiția... să nu existe!

Unificare... Ne cade în mână o foiță redactată nu ne interesează de cine, într-un limbaj absolut necunoscut până acum la noi. Cetitorul ardelean obișnuit cu slovele bunei cuviințe, așternute cu evlavie și cumpăt pe hârtie va întâlni mirat cuvinte și expresiuni neobișnuite decât în „*Facia*“ faimosului republican Cocea și în vocabularul atât de colorat al birjarilor fără bacșiș.

Cuvinte ca „puturos“, „imbecilități articulate cu dinții cașiți“, „vomitură de sifilitic beat“, „a lins flegma desgustătoare“, „f-le m. lor!“... abundă în acest nou îndrumător a bieteii noastre opinii politice.

Am uitat să spunem că gazeta în chestiune susține că luptă pentru cauza d-lui Iuliu Maniu și pentru „păstrarea tradițiilor ardelenesti“...

Bietele tradiții. A existat cândva, pe aceste plaiuri și bună cuviință și nițică rușine.

Ni se pare că în cele rele ne-am unificat prea curând, domnilor dușmani ai... unificării...

Școalele profesionale de fete. Zi-lele trecute ni-s'a dat prilej să vedem

expoziția de fine de an a Școalei profesionale de fete din Cluj, instalată în mai multe sale mari. Am văzut desene admirabile, țesături de toată frumusețea, costume femeiești, lucruri de lingerie și modă, confecționate cu mult gust de elevele școalei, — fetițe între 10 și 17 ani.

Nu știm, dacă suntem la o expoziție școlară, ori, într'un atelier de artă. Dar, ne-am convins, că suntem între zidurile unei școale unde se muncește, și încă, o muncă adevărat feminină. Elevele își câștigă și cunoștințele absolut trebuincioase unei femei culte, și în același timp, se pregătesc pentru a fi cât se poate de bune gospodine, un ideal, care în zilele de-acum s'ar părea că nu mai e realizabil.

Despre școalele profesionale s'au scris multe, contestându-se uneori îndreptățirea lor la existență. Într'o conferință școlară din anul trecut, ținută sub patronajul „Astrei“, s'a afirmat chiar, că școalele profesionale din vechiul Regat n'au produs altceva, decât.... profesoare de școale profesionale pentru Ardeal. N'a dat așadar roadele prevăzute de aceia cari le-au înființat mai întâi, — de-a pregăti pe fete pentru cariera profesională. Elevele ieșite din această școală n'au deschis ateliere de industrie casnică. Unele din ele au devenit profesoare, cum am arătat mai sus, altele, au intrat în vre-un birou, altele, înfășșit, sau măritat, iar după măritiș nu s'au mai gândit să-și exercite profesiunea. Cu un cuvânt, nu s'a ajuns prin aceste școale la un avânt al industriei naționale.

Notăm, că absolventele școalelor profesionale cari s'au căsătorit, vor avea teren de-ajuns pentru a-și exercita profesiunea și numai în cadrele familiei. La toată întâmplarea școala profesională le-a fost de mare folos. În același timp recunoaștem că un nu-

măr mare de eleve nu prea au de gând se între, după terminarea școlii în vre-un atelier de industrie casnică. Unele din ele, fiice de țaran, devenind prin școală „domnișoare” — preferă să între în vre-un birou.

Să nu uităm însă, că multe eleve absolvente ale școlii profesionale nu prea găsesc loc, unde să înceapă a-și exercita profesiunea. De-aceia, înregistrăm cu multă plăcere hotărârea unei directoare a școlii profesionale din Cluj de-a deschide pentru toamna anului viitor un atelier de industrie casnică, unde absolventele vor primi de lucru pe lângă o plată corespunzătoare, ba chiar și locuință și întreținere, până când vor ajunge în situația să-și deschidă atelierul propriu. Iată, o admirabilă soluție, care, ar fi bine dacă s'ar aplica pretutindena. Atunci, rostul școlilor profesionale de fete ar fi bine definit.

Poezia lui A. Cotruș. A apărut la Arad, în editura Corvin un nou volum de poezii al poetului Cotruș. E destul de cunoscut Ardealului și întregii lumi literare românești ca să mai fie nevoie

de explicații biografice despre el. Volumul e intitulat „În robia lor”, și în numărul viitor al revistei noastre vom arăta calitatea estetică a creației poetice a lui Cotruș și locul, — cu totul aparte, — ce-l ocupă acest modest, dar puternic și autentic poet în literatura română de după războiu.

În trecut — câteva cuvinte despre înfățișarea exterioară a volumului. Cartea românească în Ardeal tot mai vădit își întărește și-și permanentizează năzuința de a apărea în condiții tehnice atât de irepoșabile, încât aproape nu cedează realizărilor editoriale — de înaltă calitate a cărții din vechiul regat, ca de pildă a celei pe care o lansează „Cultura Națională”. Volumul de poezii de care vorbim, în acest sens e o ilustrare. Iar dacă o să găsim o asemănare accidentală și neobligatorie între poezia lui Cotruș și fițele frumos alcătuite într'un volum, am putea spune că tot atât de îmbucurător e și vestmântul, modest, alb-alintător, și cu discreție cuceritor precum e și poezia lui Cotruș. Cetitorilor noștri le recomandăm ultimii volum al poetului ardelean cu convingere și căldură.

